

193.843

193873

AMADE LÁSZLÓ OLASZORSZÁGBAN.

IRTA:

GÁLOS REZSŐ.

GYŐR, 1934.

GYŐRREGYHÁZMEGYEI ALAP NYOMDÁJA. — 9674.

AMADE LÁSZLÓ OLASZORSZÁGBAN.

IRTA:
GÁLOS REZSŐ.

GYŐR, 1934.
GYŐREGYHÁZMEGYEI ALAP NYOMDÁJA. — 9674.

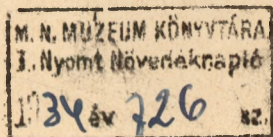
Különlenyomat az
Irodalomtörténeti Dolgozatok c.,
Császár Elemér 60. születésnapjára
megjelent kötetből.

~~37989~~

193873

Amade László költői híréhez már akkor is valami olasz kapcsolat gondolata fűződött, mikor olaszországi katonáskodásáról az irodalomtörténet semmit sem tudott. Toldy Ferenc eleinte az Amade-családot magát is olasz eredetűnek vélte és ide származását is meg tudta magyarázni.¹⁾ Költészettörténetének első kiadásában^{1b)} még azt hirdette, hogy Amade »dallamos lebegésű« schémáival az olasz dalformákat utánozta. Utóbb elejtette ezt a föltevését, amelyben később Négyesy László is kételkedett. »Járt-e, írja,²⁾ ezredével Olaszországban s beszélt-e átalán olaszul? A külföldi dalokat... talán olaszokat is... hallotta Grác és Pozsony utcáin s dunántúli főnemességünk termeiben; dallamukon táncolt, szövegöket énekelte.« — Kérdéseire egy emberöltővel ezelőtt Vértesy Jenő közlései³⁾ már megadták a választ; Véghely Dezső hátrahagyott iratgyűjteményéből, amely az Uchtritz-Amade grófok (marcaltói levéltárából eredt,⁴⁾ kiderült, hogy költőnk jó másfél esztendeig katonáskodott Mantova, majd Verona környékén, olaszul is megtanult és olasz főúri körökben forgolódott. Egy-egy olasz szólással, fordulattal szívesen élt később is, feleségéhez írt német leveleiben, olasz könyveket olvasott is. Ebből azonban nem következik, hogy a barokk, sőt olaszos strófafejeket olasz földön tanulta is; első ismert versében (*Légy már egyszer kegyes szemmel...*) már 1726-ban is az új, választékos versfogattal él, pedig akkor még nem járt Itáliában. Olaszországi katonáskodása azonban e nélkül is érdekes epizódja változatos életének.

A harmincas évek eleje sok perpatvarra, viszálykodással virradt költőnkre. A primás udvarában töltött pompás esztendőknék, vidám pozsonyi farsangoknak már az emlékei is régen tovatűntek. Nyomasztó adósságaitól akkor sem sikerült szabadulnia, mikor megnősült s rövid házasságának első, nagyobbik felét indulatos természetén kívül éppen az anyagiakért való harc keserítette po-

¹⁾ *Handbuch*, 1828. I. 107.

^{1b)} Pest, 1854. II. 100. I.

²⁾ *Amade László versei*, OK. 1892. 36. l.

³⁾ *Adatok Amade László életéhez*. IK. 1902. 77. és köv. lk.

⁴⁾ A hagyaték Véghely halála után a Nemzeti Múzeum levéltárába került. Itt egy részét besorolták a törzssanyagba, és pedig a) évszám szerint, b) a kelet nélkül maradottakat a 18. sz. é. n. csoportokba. (Ezeket *MLTár* megjelöléssel idézem.) Másik részük ma is rendezetlen és mint *Szétválasztandó iratok* szerepelnek. (ld. *Szétv. ir.* megjelöléssel.)

collá.⁵⁾ Az atyja által lekötött möring még az örökség reményével együtt sem vetekedhetett az Orczyak nagy vagyonával, igényeit, ha nem akart egészen apósa kegyelmére támaszkodni, mérsékelnie kellett volna: de ezek a Pozsonyt követő »bujdosás« és nélkülözések óta sem csökkentek.⁶⁾ Sok szép ábrándjának, tervének azonban váratlanul véget vetett, hogy 1730. november 7-én fiatal felesége, Orczy Zsuzsanna gyermekágyban meghalt.⁷⁾ Kis árvájukat a nagyszülők vették gondozásukba. Amade többször meglátogatja, de április derekán már arról számol be apjának, hogy kis Zsuzsikáját »ki törte a nehéz nyavala (kitül Isten mindnyájunkat ó'almazzon)«⁸⁾ s bár egyidőre könnyebbedik a gyermek betegsége, hat héttel utóbb őt is eltemette.⁹⁾ Az Orczyaknál nem volt többé mit keresnie. Sok keserűség és a kettős gyász fájdalma maradtak emlékei. S az egri Kalapos-hegyen egy szőlő, amelyet Orczy István egy nagylelkű pillanatában neki ajándékozott.¹⁰⁾

Nehéz volt most a remélt nagy jólétből, kiszínezett nagyralátásból megint a küzdelmes mindennapi életbe, az adósságok tengerébe visszaceppennie. A kivezető úthoz azonban egy gondolat könnyen adódott: minden rendbejön, ha visszatérhet a primás szolgálatába. Mint »méltatlan, alázatosszívű, engedelmes férgecskéje« bűnbánóan fordul kegyelmes hercegéhez s könyörögve kéri,¹¹⁾ vegye régi oltalmába, engedje meg, hogy »végezetigh szolgálhassa«. De ha kegyelméből továbbra is számkivetné, támogassa legalább — »in bellicis«.

Ekkor merül föl benne, több esztendő óta újból, a katonai pálya gondolata, mint előmenetelének egyik útja. Látszik, hogy attól félt legjobban, ami egyelőre megmásíthatatlanul várt rá, az atyjához való visszatéréstől. Pedig a két, sokban különböző és mégis sokban hasonló természetű ember, apa és fiú nagyon szerették egymást. László meggyőződéssel tisztelte apját, aki még most is, érett férfiu korában, támasza volt; mióta anyja elhagyta őket, bizonyára még jobban hozzánőtt; nagy költségeivel azonban mindúrfitalan magára haragította. Atyja keményen fogta és sokat szidta, de szíve mélyén mindig szerette egyetlen örökösét. Mindig ellágyult iránta, ha az bajba jutott s ebben nem kis része volt — bármennyire védekezett is ellene — László okoskodni jól tudó, fordulatosszűzének, vitatkozó erejének. László volt az indulatosabb, apja már koránál fogva is mindig a higgadtabbik. Két nemzedék állt itt egymással szemben s a fiú ezt már Pozsonyból megírta az apának:

⁵⁾ Levele atyjához. Pest, 1730. febr. 27. IK. 1902. 226—227. l.

⁶⁾ Amade Antal kiadatlan fogalmazványa 1729 végéről: *Amade László cselégyeire való postulatium*. MLtár, 1899/35. nov. napló-szám.

⁷⁾ Gyöngyös felsővárosi plébánia halotti anyakönyvei. II. kötet.

⁸⁾ Kiadatlan levele atyjához, Pest, 1731. április 17. („Maj nap ide érkezén Ipm Uram házához.“) MLtár, id. h.

⁹⁾ Meghalt Pestén, 1731. május 31. „in frenesi.“ A belvárosi plébánia-templom főkapujánál (Ad portam Parochiae) temették el másnap.

¹⁰⁾ Vörös Pál fehérmegyei alispán testiionálisa, 1732 febr. 15. — MLtár, 1899/35.

¹¹⁾ IK. 1902. 230. l.

»Nem akarok ugyan tékozlány; de olly világban sem vagyunk, mint Nagyságod üdejében.«¹²⁾ A két nemzedék ezúttal sem értette meg egymást, mindvégig harcban állottak.

Most, házasságának tanulságaiból, különösen éles volt közöttük az ellentét. A 27 éves ifjúban atyja, nem ok nélkül, még mindig a könnyelműen tékozló fiút látta, akire nem lehet pénzt bízni, aki-nek még mindig ki kell fornia magát. Egy birtokrészt átengedett ugyan neki, de többről tudni sem akart. — László pedig már férfivá érett, apa és özvegyember volt, a gyámkodást nem bírta. Állása, tisztje nem volt — a primás, ügylehet, nem is felelt leve-lére — egyelőre mégsem maradt más, mint hazamenni Felbárra, atyja birtokára. Pedig, jól tudta, keserves életre ment. A harc két esztendeje dúlt közöttük. Hiába ígérte meg apjának, mikor felesé-gével és Orczyékkel hercehurcai voltak, hogy birtokügyekbe nem avatkozik és életében többé semmit sem kér.¹³⁾ Impresszionista volt és hamar túltette magát ígéretein. Apja is félt a közelgő per-patvartól. Hiszen már Orczy Istvánnak megírta, hogy a fiatalokat háromszor-négyszer egy esztendőben szívesen látja; de László »ve-szekednyi ne jöjjön, inkább el maragyon.«¹⁴⁾ S László, a Tripar-titum adta jogánál fogva, régóta birtokmegosztást követelt. Egy darabig engedett kívánságából; mikor kisleányuk születését várják, már atyja gráciájára appellál és csak annyi részt kér, amennyit »Eő Nagysága lélek szerént enyémnek étél lennyi.«¹⁵⁾ de mikor atyja erre sem hajlik, októberban hivatalosan szólíttatja föl rá¹⁶⁾ s maga szabja meg a föltételeket. Több mint két évig tart e pereskedés, s hogy milyen szívósan, azt mutatja, hogy a Bőösön, 1732. április 18-án kötött egyességet (certum contractum) László szeptemberben a győri káptalan előtt már visszavonja »in forma solennis pro-testationis, contradictionis, reuocationis.«¹⁷⁾ Már-már a Csallóköznek botránya lesz belőle, mikor végre a hercegrímás lép közbe és egyik atyjukfiának, Révay Adalbert vágújhelyi prépostnak pozsonyi há-zában — Eszterházy Imre jelenlétében — 1733. július 9-én vég-leg megegyeznek s az egyességlevelet a primás ott mindjárt meg is erősíti.¹⁸⁾

Az egyesség a lelki békét nem teremtette meg közöttük; László minderképpen menekülni akar hazulról. Megint és mindig csak két mód mutatkozott rá: vagy a katonaság, vagy egy gazdag házasság. Hat évvel ezelőtt, még pozsonyi vidám életében, a hercegrímás maga is bízgatgatta. »Lölkére nem veheti, ha Iffiuságomat vagy Ka-tonaságra, vagy házasságra nem applicalom: ha egy Gyermekek va-

¹²⁾ Kiadatlan levele atyjához 1729. március 22. Szétv. ir.

¹³⁾ *Fragmenta*. MLtár, é. n. 1900/3. növ. n.

¹⁴⁾ Kiadatlan levele 1730. május 23. MLtár, u. ott.

¹⁵⁾ Eger, 1730. szept. 25. IK. 1902. 228. l.

¹⁶⁾ Pyber szolgabíró és Boros esküdt kiadatlan testimoniálisa, 1730. októ-ber 3. MLtár, 1900/3. növ. n.

¹⁷⁾ Győri székeskápt. hit. levéltára, lad. 6., fasc. 136. num. 8870.

¹⁸⁾ *Szegény édes Vram atyámmal kéntelen való lett Divisio M. Primas előtt*, Ao. 1733. — Idézett dátummal, MLtár, 1900/3.

gyok is.«¹⁹⁾ Most is előbb házasságra gondol, annál inkább, mert különben mindenét el kellene adnia, hogy kapitányi rangot vehessen: »hatezer forint a' compagnia nagy gratia képpen.«²⁰⁾ Már volna is vevője reá. De eladó leányban sincs fogyatkozás, csak jól körül kell néznie. Erős magyar érzelve, mely únos-untalan megszólal benne, diktálja neki e sorokat: »En pompást, kártyást, módísat vagy *németet*, avagy arra inclinálandót nem vennék... hanem a kibén nem színből, nem képmutatásból, hanem valóban minden jóság megvagyon... ha most nem házasodom, soha sem.«²¹⁾ Mégis október lesz, mire atyjának megírhatja, hogy »házasságombéli szerencsém vagyon.«²²⁾ Előkelő család, gazdag leány, atyafiság, amelynek összeköttetéseiből jó előmenetelt várhat s olyan szelídlelkű, nem pompás, nem hivatkozó, aki még azt sem tudja, mi az erendendő bűn.

Ki volt ez a leány, akihez valóban nem a szíve vonzotta a költőt, hanem a számító. józan értelem s legfőljebb félévvel előbb is hangoztatott elvi álláspontja: nem tudjuk. Atyja választát sem ismerjük. Házasság azonban épen úgy nem lett a tervezetéből, mint 1729-ben, mikor Moórón, Hochburg grófnénál jól tartották ugyan, vidám társasággal, reggelig tartó, zajos táncmulatsággal: hanem a leányukat nem adták neki. Ez bizonyára elmérgesítette az atyai házbán is helyzetét. Amade Antal már Felbárrul is (»residen-tiámbul s örökömbül«) szolgabíróval akarta kiüzetni... nem maradt más hátra, mint a régi és megújra kísértő terv: katonának kell állnia.

III. Károly királyunk lassan megint a török ellen készülődött — a törökverő, magyarfaló Savoyai Eugen herceg még életben volt — mikor fegyverkezései közepett a lengyel trón betöltésének kérdésében 1733. október 14-én (Amade László még házasságának lehetőségeit fontolgatja) XV. Lajos francia király, s ugyanakkor a szárd király is, hadat üzennek és két nappal utóbb már be is törnek német- és olaszországi tartományaiba. Toscana és utóbb Lombardia a hadszíntér egyik része, ahol a szövetségeseket a spanyolok is segítették.

Itthon új toborzásokra volt szükség. III. Károly, ügyes diplomáciával, megengedte, hogy az uralkodóház körül érdemeket szerzett több magnásunk — élükön Károlyi Sándorral — a maga költéségén ezredet alapítson. Főuraink — az egy, dinasztikusabb Koháry István kivételével, aki dragonyos-ezredet szervezett — többnyire huszár-ezredeket alapítottak. Így kapott jogot harminc évi, hű szolgálataiért az 1733. november 4-én kelt császári pátenssel, Gr. Hávor János Miklós is, a Csáky-huszárok alezredese, »ein eigenes Hussaren Regiment ex proprijs neu aufzurichten.«²³⁾ — Az új

¹⁹⁾ Kiadatlan levele atyjához 1727. december 18. — MLtár, 1899/35.

²⁰⁾ Levele atyjához. 1733. febr. 11. — Illésy I. közlése, IK. 1898. 350. l.

²¹⁾ U. ott

²²⁾ 1733. október 4. IK. 1902. 231. l.

²³⁾ Gustav Ritter Amon von Treuenfest, *Geschichte des K. u. K. Hussa-*

ezredtulajdonosok a tiszti állásokat pénzért árusították s az így befolyt összeg többnyire fedezte a felszerelés költségeit. (Károlyi Sándorról följegyezték, hogy a tiszti helyekért 30.000 aranyat vett be.)²⁴⁾ Hávor, aki eleinte parancsnoka is volt ezredének, csupa magyar tisztet verbuvált, többnyire az Althan dragonyos- és a Csáky-huszárezredből. Alezredese Kászoni Báró Bornemisza János, őrnagyai Bélai Horváth Ferenc és Vizeki Tallián Ignác lettek, első kapitánya — Amade László báró.²⁵⁾

Amade 12.000 forintért elzálogosította mindenét; a fehértvári birtokot is és mindazt, ami a felesége után maradt.²⁶⁾ Ebből 5000 frt. adósságot fizetett ki s — úgy látszik, 1734 elején —²⁷⁾ 5000 forintot fizetett századaért.²⁸⁾ Április elején vonult be ezredéhez: március 24-én búcsúzik atyjától: »Ezen a héten azonban én ell indulok mégh; hanem továbbis praesentibus búcsúzom Nagyságodtól térden álva; és ha vétettem? elégedgyék meg Nagyságod azzal, a' kívül a' Fölséges Isten!... Köszönöm születésemtől foghvást mindennemű Attyai gondviselését, nevelését, dajkálkodását, fáradtságait; az szegényeket boldogító Isten fizesse meg Nagyságodnak hosszú és bú nélkül való élettel, állandó friss egésséggel; és az ő menyei Tárházából minden ki telhető szent áldásával.²⁹⁾ — A fiúi szeretet egész melegével tör ki belőle, híven természetéhez, érzékenyül s még az anyagiakban is atyjára gondol. Útja Győrön át visz, ahol a székeskáptalan, mint hites hely előtt két okiratot állít ki. Az egyikben ügyeinek intézésére atyját és atyja Péter nevű öccsének özvegyét, Somogyi Erzsébetet teljhatalommal ruházza föl³⁰⁾ s meghatalmazza őket az anyai ágon, nagyapja, Horváth-Simoncsics János végrendelete alapján őt megillető örökségéért az édesanyja ellen indítandó pörben is minden jogával. — A másik okiratban végrendelezik. Minthogy Ő Felsége szolgálatába állott és talán külföldre kell mennie s — ami közös sors — meghalhat, vagy harcban elesik, minden atyai és anyai örökségét atyjára hagyja. Ha pedig atyja is (quod Deus clementer avertere dignetur) időközben fiú- és leányutód nélkül meghalna, unokaöccsét, Amade Péter árváját, Tádét s ha ez is »deficiálna«, ennek hugcskáját, Terézt teszi meg örökösévé. Megjegyzi, hogy anyjától igen keveset, majdnem semmit sem kapott s úgy érzi, hogy anyja

ren Regiments Nr. 4., Wien, 1903. I. — Ennek, a Hofkriegsrat (idézve H. K. R.) hivatalos iratainak és Amade leveleinek összevetéséből próbáljuk az alábbiakat megrajzolni.

²⁴⁾ Acsády, A magyar birodalom története. II. 450. I.

²⁵⁾ HKR. iratai 1733—39.

²⁶⁾ Kiadatlan levele Hávor Jánoshoz, S. Martin, 1734. december 20. — Szétv. ir. 1899/35.

²⁷⁾ 1734 márciusában írja atyjának, hogy „hiszen mégh katonává léthelem előtt történt“. A tisztikar január 1-től kapta fizetését.

²⁸⁾ Kiadatlan levele atyjához Canetto, 1735. április 23. Szétv. ir. 1899/35.

²⁹⁾ Kiadatlan levele atyjához, Bár, 1734. márc. 24. — Szétvál. iratok, 1899/35.

³⁰⁾ Győri székeskápt. h. levéltára, lad. 6., fasc. 138., num. 9029. „In veros ac indubitanos Plenipotentiarios suos usque ad reuocationem elegit, fecit et constituit.“

szinte kirekesztette szeretetéből: azért ezeket a jogait is rájuk hagyja.³¹⁾

Igy, dolgai végeztével s mindent elrendezve (bár vagyona zálogba került), jó lélekkel vonult be ezredéhez. A szervezés még javában folyt. A gyülekezőhely eleinte Sopron, később Buda volt, a toborzás színhelye leginkább Zala vármegye. Hávornak három századot kellett a maga költségén fölláltatania, de a többi hét század legénységének összetoborzásáról is — már január végére — neki kellett volna gondoskodnia. A katona-fogdosás azonban nem járt elegendő eredménnyel. A Szűz Máriás, zöld zászlók alatt — amelyeknek másik felén a kétfejű sas díszelgett — a kívánt legénységnek még nyár elejére is alig a fele volt együtt. A harctéren azonban mindinkább szükség volt az ezredre: pár heti kiképzés után elindították őket és Stájerén, Karintián, Tirolon át augusztus 11-én megérkeztek a főhadiszállásra, Quingentoleba.³²⁾ Elvonulták Königseck gr. tábornagy előtt, aki a szemle végeztével Zungenberg báró hadosztályába osztotta be a huszárokat.

Az ellenség az Oglio folyó mentén sáncolta el magát s a huszárok a balparton, Cremona, Parma és Mantova háromszögében, a Mincio és a Po vonaláig egy hónapon át földerítő szolgálatot, szemrevételezést végeztek. Amade itt volt Itáliában. Daliás alakja kivált a többiek közül. Vörös nadrágot, gazdagon aranyozott sötétzöld attilát és mentét hordtak a többiek is; költönk csákóját gazdag kócsagtoll-bokréta díszítette. Legénysége nagyon szerette: jószívű volt. Szívesen követték tűzbe-vizbe és Amade becsvágyón és bátran harcolt. Mert csakhamar nem kis harcokba keveredtek. Nemcsak francia és spanyol sorkatonasággal volt dolguk, hanem mindenre elszánt spanyol franktirörökkel is, a katalán és arragón hegyek vad granicsárjaival, akiket mikolétáknak (miquelets) hívtak. Ezeknek ördögi, sőt állati híruk volt. Alattomos, gyilkos guerilla-harcot folytattak s a huszárságnak nem egyszer volt baja velük.

Amade László Colornónál (Cremona és Parma között) kapta meg a tűzkeresztséget — ezt a csatáját utóbb büszkén emlegeti — és csakhamar jelentékenyebb ütközetben vesz részt. Egy hónapi előcsatározás és földerítő harc után Königseck szeptember 15-én nagyobb támadásra határozta el magát.³³⁾ Éjfél felé — bár tele hold volt — észrevétlenül oszlopokba alakulva nagy haderővel a Secchia folyóhoz vonult és nagy rajtaütéssel, amely elől az ellenség San Benedettoig vonult vissza, 15 órai állandó tusa után az első lendületben megverte az ellenséget, a quistellói hídnál sok foglyot és — különösen a huszárság — gazdag zsákmányt ejtett. Az igazi harc azonban még csak ezután volt kialakulóban. Másnap, 16-án az ellenség felé nyomulva, a huszárok s köztük Amade is, Suzaraig, majd 18-án Luzzaraig nyomultak előre s egy órányira Guastallától állottak meg, ahol a szárd királynak nagyon előnyös

³¹⁾ U. ott, num. 9030.

³²⁾ HKR. 1733—39; 475 ember, 496 lóval.

³³⁾ Amon von Treuenfest id. m. 13—16. l.

állásban elhelyezett csapatai bevárták a császári hadakat. Itt a Pó síkságán fejlődött ki az ütközet. Amade László a hét órányi gyilkos csatának, amelyben maga Zungenberg, a hadosztályparancsnok is halálosan megsebesült, mindjárt az elején kitért és bátorságának szép tanubizonyosságát adta. A franciák, mintegy nyolcszázan, a bokrok mögött levő sáncaikból, ahonnan kitűnő kilövésük volt, tüzeltek a mieinkre. Amade e golyózáporban mindössze 18 huszárával, heves rohammal az ellenség sáncába ugrott (örnagya, »szegény«, féltében a fák mögé bújt) és kiverte onnan a váratlan támadástól meglepett ellenséget.³⁴⁾ A csapatok azonban, s különösen a gyalogság, mindinkább kimerült; az ellenségnek a Pó partján sűrűn növe bokrok között mind kedvezőbb lett a helyzete: a csata elveszett, Königsecknek este felé Luzarrába kellett visszavonnia csapatait, míg az ellenség a csatatérnek ura maradt. A guastallai ütközet egyidőre végzetessé vált a császári csapatokra. De Amadénak fényes emlékéül maradt vitéz rajtaütése, amelyet később is gyakran emlegetett. Nem érdekelt, hogy a csatának milyen híre kelt: messze Rodostóban Mikes Kelemen — aki persze a császáriak ellen érez — följegyzi leveleiben: »Hogy ne kellene a spanyol király fiának szeretni szüleit, amidőn egy szép, takarékos (így) királyságot szereznek nékie? Mivel az elmúlt holnapban az apja hada ismét megverte a németeket. A harcz Guastalla nevű város mellett ment végben.«³⁵⁾ Kisebb csetepaték ezután is voltak, Neipperg hadtest a Pó vizén hajóhidat állított föl és huszáraival Revereig és Mirandoláig űzte az ellenséget. A hó vége felé azonban a Pó, az Oglio és a Mincio kiáradt, a csatározásokat megakasztotta s a tábornagy kénytelen volt csapatait táborokba gyűjteni: a Hávorezred Cannetoba és környékére került. Az ellenség Párma és Guastalla vonalában állt. A huszárság gyakran nyugtalanította őket s az lett a föladata, hogy a két város között az összeköttetést elvágja s az ellenség téli pihenő állását minél többet zavarja. Egyébként csönd következett.

A nyugalmasabbá vált életben a tisztek vidámabban vannak. Amade maga is mulatozik, megmaradt pénzének, úgy látszik, teljesen nyakára hág s olyan hírek járnak, hogy atyja ismét kénytelen közbelépni. A hírekből — ha csak pletykákból is — meggyőződött róla, hogy László könnyelműségén sem az elmúlt évek szenvedései, sem a katonaelet nem változtattak semmit. László talán még pénzért is zaklatta. De ebben az időben már kétségtelenül nagyobb összeggel tartozik ezredesének,³⁶⁾ Hávor grófnak, aki — mikor most hazamegy — nyilván jótállásért Amade Antalnak is ír. Az apa válaszában alaposan lefesthette fiát, mert az ezredes a levélnek egy, talán a tartozásra vonatkozó részét Amadéval is közli. Ez Sanct Martinból, december 20-án kelt levelében³⁷⁾ nemcsak mentegeti ma-

³⁴⁾ Levele atyjához, Motteggiana, 1735. január 31. IK. 1902. 38. l.

³⁵⁾ CVII. levél, 1734. október 12. Császár E. kiad. 197. l.

³⁶⁾ Katonáskodása végén „Hávornál és az olasz Amantnál ötezer forint” az adóssága. Apja levele 1736. aug. 3. — IK. 1898. 352. l.

³⁷⁾ Kiadatlan levele. Szétv. ir. 1899/35.

gát, hanem kiönti egész lelkét ezredesének s föltárja a közte és atyja közt az anyagiak miatt folyó elkeseredett harcot. »Holtig csak azt mondgya: nints! nem tartozom! eleget költöttem etc.; edgyik levelében sír, lamentálódik etc. másokban ismét idegenkedik, keménykedik, etc. Csak úgy van az öreg Ember dolga: már 61 Esztendőss: bizony szép és nagy üdö. Azonban Méltóságos Obester Uram nagy elméjű, okos, bölcs méltóság! mért ír így vagy amúgy! Könnyen általértheti!« Nincs más hátra, mint hogy maga menjen haza, ügyeit rendezni. Ezer okot tud rá. »Éppen nem conducál egészséghemnek az olasz országh; itt kell vesznem« — írja.³⁸) Kikopott mindenéből — és mégsem mehet. Mert az ezredes és alezredes után Tallián is »kipracticálta maghált Magyarországra« s az egész (bár megfogyatkozott) huszárezred gondja a nyakán van. Az állapotok igen szomorúak. Fölszerelésük tönkrement, az emberek is, lovak is pusztulnak. S ha otthon nincs semmije, »ha tsak fejemet hova hajtanom (is) édes hazámban, szülői házamnál nintsen... quid me juvat amor patriae vel amara recordatio?« Közben más parancsnökság alá helyezik 135 emberével és megint Guastallánál van, az ellenség torkában.³⁹)

Megint egy hétig, szinte állandóan nyeregben ül, örjárat, szemrevételezés, portyázás, előrsi hadakozás egymást követi, »éyet nappal ezer nyughotatlanságh«. A rossz terepen ráadásul élelmszerük is hiányos, alig van ennivalójuk. Apjának arról panaszkodik, hogy vért köp; a kétségbeesés környékezi: mindene zálogban, tele van adóssággal, nyomorog, haza nem engedik. Ha hazamehetett volna, valamit csak »összekoldult volna«. Így már azzal fenyegetődzik, hogy — mint 1729-ben tette — megint elbújdosik, »Elmegyek a' velenczés pap földire, valami kalmár leányát, vagy hajóssét elveszem; élek, még élhetek«.

Ez persze csak afféle szóbeszéd. »Stylus«: ahogyan akkori-ban mondják. Apja már nem is hederít rá. Tudja, hogy László az imént még dámákkal kockázott, kártyázott, mulatott. S ő maga is jól tudja, hogy előtte még a szerelem. »Akárhogy lesz is, megházasodom.« Unokabátyja, a fiatal Viczay Jób, meghalt: annak szép és gazdag özvegye »jó volna egy szegény legénynek. Appony kisaszony is; ítem Korlátköy uram leánya«.

De van egy másik terve is. Guastallai nagyszerű magatartásának megmaradt a híre, növekedik katonai becsvágya. Maga a parancsnokló tábornok is előléptetését kívánja s Amade — bár a vezérkariak előnyben vannak, alezredességre gondol. Apját arra kéri, eszközölje ki a primás közbenjárását, de kiváltképpen írjon a haditanácsnak (bellicumnak) »kérem az Istenért is!«⁴⁰) Az őrnagyságra még — mint első kapitány — épen soron is volna (ez is ezer tallérba kerülne): az alezredesi rangért azonban a tábornok 8000 forintot kér. Ki teszi ezt le helyette? Semmi reménye sincs

³⁸) Levele atyjához, Sabionetta 1735. január 6. IK. 1902. 354. l.

³⁹) Ez és a következők: Mottegiana (Vértesynél helytelenül: Monteggsana), 17135. január 31. IK. 1902. 355. l.

⁴⁰) Kiadatlan levele atyjához. Suzzara, 1735. április 7. — Szétv. ir. 1899/35.

rá. Pedig »sacrosanctum, ha praetereálnak, én nem szolgállok egy punctumig; vagy bujdosom, vagy Országomban koldulok«. Vagy — tegyük hozzá — gazdagon megházasodik.⁴¹⁾

Keserű hangulatában — sem előléptetés, sem hazamenetel, sem házasság; betegség, nyomorúság, szenvedés — lobbanékony is. Egy vezérkari tiszttel összetűz s majdnem párbajra kerül a sor. Wallisnak, a tábornagnak (aki Königsceck szabadsága idejére annak helyét átvette) föl is jelentik érte. De tisztázza magát és becsülete még nagyobb lesz; visszakerül ezredéhez és most ő »commendé-rozza« az egész regimentet.⁴²⁾

Közben a guastallai nagy vereség következményéül a harci helyzet is egyre kedvezőtlenebb lett. Az ellenség május végén a Po és az Oglio vonalát átlépte s újabb támadásba kezdett. Költőnk Borgofortban van huszáraival és németgyűlölete kis kárörömmel szólal meg, mikor atyjának megírja,⁴³⁾ hogy a német, balszárnyán a francia elől, főhadiszállásáról, az »erősen megsántolt« San Benedetto-ról »egész erejvel elszalatt. Noha az Németh csak *qualificáltya*, hogy retirálta maghátt; de héjában azt qualificálny: mink tudgyuk legh jobban«. Pár nap múlva »hordozóskodnak« is Mantovából: a megfogyatkozott csapatot Tirolba viszik pihenőre és kiegészítésre. Költőnk büszke önérettel, de szomorúan írja atyjának: »Nem fizetnek, semmim sints egyéb az adsóságnál, zálognál; azonban egy kiss hírt-nevett magamnak szereztem, életemet, vére-met föll áldoztam... csak azt bánom! anny ezer haláltól megmenekedhettem dütsőségesen; és az bú és inség h öll meg.«⁴⁴⁾ Nagyon őszbecsavarodott szegénylegény lett belőle — a viharok megviselték.

*

Költőnk olaszországi katonáskodásának első szakasza véget ért. Ha nagyon jól ért is a panaszkodáshoz, kivélt, mikor pénzt szeretne kapni apjától, kétségtelen, hogy csakugyan szomorú viszonyok uralkodtak a sok küzdelmen és nélkülözésen átesett ezrednél. Fizetésüket nem kapták rendesen, ha kaptak is, mindig kevesebbet, mint amennyi járt. Amade mint első és legidősebb kapitány havi 140 frt helyett 72 forintot kapott két hónapra, s az ellátás is nyomorúságos volt. Sokszor alig volt ennivalójuk. A legénység között betegségek pusztítottak. A tisztek egymásután mondtak le rangjukról s hazamentek; soknak le *kellett* mondania.⁴⁵⁾ Ő maga eladósdott ugyan (»azért, hogy adósságim vannak, föll nem akasztanak«), de becsületét híven őrzi és a tisztikar jó szellemét is ébren tartja.

⁴¹⁾ „Akárki is mit itéllyen: egy jó Eözvegy gazdag asszony csak jó volna.“ Kiadatlan levele atyjához, Borgoforte, 1735. június 2. Szétv. ir.

⁴²⁾ Kiadatlan levele atyjához, Canetto, 1735. április 23. — Szétv. ir. 1899/35.

⁴³⁾ Idézett levele, 1735. június 2.

⁴⁴⁾ Kiadatlan levele atyjához, Ostiglia (Ex Castris ad Ostilium situatis) 1735. június 9. Szétv. ir. 1899/35.

⁴⁵⁾ „Már az szegénység! négy Tisztett hozott Regimentünkől Infámia-tássba; ötödik in rota Canonizationis.“ Kiadatlan levele atyjához, Innsbruck, 1735. augusztus 13. Szétv. ir. 1899/35.

»Ennekem Istennek hála böcsületem és hírem nevem olyan, hogy talán senkinek;... inkább koldus; inkább nem katona; vagy in pristinum nihilum redigi, mint sem infámis.⁴⁶⁾ Csak a szegénységet bírja nehezen. »Sok inséghees ügyei« közepett már szinte nem is tudja, mit ír; csak ez magyarázza meg, hogy atyját levelében már fenyegeti is: »Ha Nagyságod továbbis már olly eöregségére is és érdemes réghi napjaira nem szűnik már engem is, nem gyermek és nagyon őszben csavarodott Legény Katona fiát szomoríttay: mind Promotiomban, mind szerencsémben ennyre megh alázny: sok szenvedésim, halálos próbáim s nyomorúságim után így vigasztalny: ámbár légyen: de megh is köll halny és én is ell mégyek azon Fő Bíróhoz: ubi nihil inultum remanebit.⁴⁷⁾

Most Innsbruckban egy hónapi pihenés, csendélet következik. Jólesik mindnyájuknak; igen »meg unták az Olasz Czitromot... az Istentelen Olasz Orszaghban«,⁴⁸⁾ s a katonák, hogysem visszamenjenek, inkább lázadást emlegetnek. Amadénak egyében jár az esze. Első gondolata — a hazamenétel. Öt nap alatt 20 forintért vízen Bécsbe lehetne jutni s onnan már csak egy ugrás Nagyszombat vagy Felbár. Tudja, hogy atyja nem szívesen látja s hogy látogatásától eleve is el ne ijessze, ezúttal azt írja, hogy előléptetéséhez *anyjától* akar pénzt könyörögni. Most már csak 4000 forintra van szükségé az alezreedséghez és sok előkelő pártfogója, köztük maga a horvát bán írt az érdekében. »Könyörgök azért térden állva Nagyságodnál, ne tekintse réghi, számtalan vétkeimet és ne ismérjen előbbeny Embernek; engedgye megh had láthassam még egyszer Nagyságod attyai édes kegyelmes személljét; esküszöm! hogy egyebet nem kívánok; hanem ha valamivel pure ex gratia Paterna kíván segitteny Nagyságod, Isten fizesse; ha nem? úgyis sit nomen benedictum.«⁴⁹⁾ Pedig szomorú világát éli: »még ezen Tyrolissi kö sziklák is megh szántak«: mint egy vándorló, kereskedésből szerzi meg napi élelmét.⁵⁰⁾ Olyan hírek járják ugyan, hogy generálisától suttyomban pénzt, ezreket vett föl a berencsi vagy a szenyicei uradalomra, de ezt tagadja.⁵¹⁾ Apja nem is bánja: »ell nem lehet hinni, mert a ki atya, pénzét el vesztette.«⁵²⁾ S mint mindig, végül is engedékenyebb. Már hallani sem akart fiáról. »Inkább a' Gedeon Pallosához et justam Dei ultionem« akart folymodni; mégis kér a generálistól — aki birtokain vadászgat — fiának kéthónapi szabadságot. Hanem szigorú föltételeket szab. »Jobb hogy megh tudgyad sincere et candide megh írom előre, az *Nyelvedet el ne hozd veled*, hanem hagyad másutt; mert Isten engemet úgy segélyen, tsak legh kűssebben velem p̃antalodgyál és NB. dis-

⁴⁶⁾ U. ott.

⁴⁷⁾ Id. levele, Ostiglia, 1735. június 9.

⁴⁸⁾ Kiadatlan levele atyjához, 1735. augusztus 2. Szétv. ir. 1899/35.

⁴⁹⁾ U. ott.

⁵⁰⁾ Id. levele, 1735. aug. 13.

⁵¹⁾ Kiadatlan levele Innsbruck, aug. 23. U. ott.

⁵²⁾ Amade Antal kiadatlan levele fiához, Bár, 1735. aug. 23. MLtár, 1900/3. növ. n. sz.

putálódgyál, vagy praescribálny kívány, hitemre ki igazétlak az házombúl és jószágimbúl; soha egy ízetlen szódat is magham és cselédim iránt föll nem veszem, megh se engedem. Én kevéssel és igen kevéssel succurrálhatok, ha prosperálhacz magadnak, azt nagyon foghom akarnyi. Kire való nézve már válosz magadnak, akár ott maradgy, akár kigyúj.⁵³⁾ Furcsa hang ez egy érett emberrel szemben, akít »31 Esztendő annyira megh ösztített, hogy 50 Esztendőben is elég volna« s akí ráadásúl már özvegy és apa is volt. Jellemző kettejük viszonyára, mindenben képe apa és fiú érzelmeinek — és méltó válasz László fenyegetéseire.

László *másik* gondolata — amely összefügg hazamenetelével — természetesen most is a házasság. Az aranyhíd. Volt hadosztályparancsnokának özvegyére, Zungenberg bárónéra gondol, ezt többször is emlegeti — de elviszik előre. Ám van vigasztalása: »olly híres és gazdag házasságok most offerálván magokatt: talán a Saeculo sem voltak!« Viczay Jóbné, a szép Ebergényi Eszter megújra eszébe jut: talán Schlossbergh pozsonyi alispán tehetne nála egy jó szót érdekében...

Tervek, mindegyre tervek; Amadénak végzete volt, hogy szeretlen ábrándjai mindig halva születtek. Reménységei ezúttal is mind halomba dőlnek, mert nem kap szabadságot. Az olasz hadszíntéren alaposan megváltozott a helyzet. Seregeink visszavonulása után a franciák kiaknázták a kedvező alkalmat. Nemcsak hogy előzőlötték seregeikkel Lombardiát, de az Adige vizén több helyt hidat is vertek, s Dulcedonál és Camparánál nagy erővel megszállották a szorosokat is. (»Egy eb sem mehet által.«) A szövetséges bajorokban és Velencében megingott a bizalom s bár 14.000 tioli lövést vezényeltek a határok védelmére, félő volt, hogy ezek előbb-utóbb maguk kezdenek, hogy földjüket megmentseék, az ellenséggel alkudozni.

Az Innsbruck körül táborozó csapatok — mint láttuk — leromlott állapotban voltak. A veszélyeztetett helyzet megjavítására, a csapatok újraszervezésére, de elsősorban a csapatok szellemének fölfrissítésére új tisztek és új parancsnokok jöttek. Maga a tábornagy, gróf Königseck sem maradt helyén. Königseck előkelő, nemesveretű egyéniség volt, mint diplomata és mint harctéri tapasztalásokban leggazdagabb hadvezér, európaaszerte tekintély; a guastallai vereség azonban, amelynek végső eredménye egy nagy visszavonulás lett, egy kissé megtépázta hírét-nevét s a legfőbb haditanács a parancsnokságot Khevenhüller gr. lovassági tábornoknak adja át. Zungenberg helyét az eddigi brigadéros, Hildburgshausen herceg kapta. Nagy nyeresége volt a csapatnak az új dandárparancsnok, egy fiatal tábornok beosztása. Az ír származású Camusi gr. Browne Miksa vezérőrnagy alig harmincéves korában mint ezredes küzdött végig a guastallai, imént említett harcokat és személyes vitézségeért kitüntetést is kapott. Fényes pályafutását azonban nemcsak férfias bátorságával készítette elő, hanem három nagyszerű had-

⁵³⁾ U. ott.

vezéri tulajdonságával is: hadtudományi jeles képzettségével, gyors áttekintésével és még gyorsabb elhatározó képességével.⁵⁴⁾

Az új parancsnokokkal újraszervezett csapatokban ismét frissebb lett a harci szellem. Augusztus közepén III. Károly kiadja a parancsot az indulásra — természetesen ismét Itália felé kell előnyomulniok és szeptember 8-án kapja Khevenhüller a hírt, hogy az ellenség (az egy év óta elért eredményekhez képest) most már nem a Po, hanem az Adige vonalában foglalt állást s valamennyi gránátosával Castiglione felől (a Garda-tótól délre) megindult Tirol felé. Ezalatt a mieink Bozenig nyomultak előre s szept. 18-án az élt alkotó huszárok Gr. Browne vezetésével a Monte Cosseról jutnak el a Veronától északra levő Podestariába. Amade is itt van a lovaság alkotta előhadnál. Egy forint sincs a zsebében, még mindig a szabadságról álmodozik és a házasságra gondol. Zungenbergné most is megfelelne (»ha az Németett quietálny akarná«) vagy Nádasdy leánya is jó volna. Szirmay Tamás leányának százezer forintja van, de Viczynét is meg lehetne környékezni. Extremitates moram non patiuntur. A végsőig való elkeseredése és kívált nagy pénztelensége, maga a sivár környezet szinte hozzábilincselik a gondolathoz. Ez az egyetlen időtöltése. Nem szerelme, nem első házasságának emlékei teremtik e gondolatokat, inkább nyomorúsága juttatja eszébe az Orczyak nagy vagyona adta egykori úri kényelmét. Szabadulni, megházasodni, gazdagnak lenni: ez az örök álma s ettől sem egy eleven forró szerelme, sem kalandjai, sem a változatos jelen nem térítik el.⁵⁵⁾

Az ellenség, mint mondtuk, a Garda-tótól délre vonta össze katonáinak javát, de végig megszállta az Adige-vonalat. Ennek megfelelően a császáriak Riva vidékén tanyáznak s onnan támadnak az Adige hidjaira, utóbb pedig keleten Padováig.⁵⁶⁾ Táborhelyük nem egységes. Szerte, kopár kősziklákon vannak elszórva. A lovakat alig tudják füveltetni. Éjjel-nappal szél, hidegek, utóbb korai fagy, havak és kegyetlen köd. Egy lélek sincs a közelben. Mint Amade-nak atyjához küldött *Originalis relatio*ja⁵⁷⁾ elmondja: sem kenyérük, sem boruk: vízben áztatott kétszersültön élnek s az ennivalót számárháton szállítják a különítményekhez. Ezek a Monte Brioni és a Monte Baldo Veronese mögött, északra elterülő magaslatokat szállották meg — ma a rivaiak kedves kirándulóhelyeit — s osztyálonként elszórva táboroznak. A Monte Baldo vonalában 10.000 katonánk van, szemben az ellenségnek 8000 főnyi serege; egyelőre nyugton vannak: »egy kútra isznak, de nem bántják egymást«. Amade a főhadiszálláson van, Browne vezérőrnagy törzsénél. — Tisztársaival vágyódva néznek dél felé: 18 mérföldnyire vannak a szép Veronától; néha lemehet 100—150 huszárjával őráratba — néha vidáman mulatoznak — de annál sivárabb az út, mikor visz-

⁵⁴⁾ Arneth, *Maria Theresia*. Erste Regierungsjahre. 1863. I. 138 l.

⁵⁵⁾ Kiadatlan levele atyjához, Podisteria, 1735. szeptember 30. Szétv. ir. 1899/35.

⁵⁶⁾ Amon von Treuenfest id. m. 26. l.

⁵⁷⁾ Legutóbb idézett levelében, szeptember 30.

szatérnek. Egy-egy kis rajtaütés, csatározás eleveníti kedélyüket. »Jay apris avec beaucoup du plaisir par vos lignes; que vous avez eü une heureuse vitoire contre l' ennemie« — olvassuk költőnk egy roveredoi leányismerősének leveléből. (A főhadiszállás Roveretoba klerült s költőnk bizonyára gyakran megfordul ott.) Ez a leány — csudálatos véletlenje a sorsnak — Therese d' Amadey. »Pensez quelque fois a celle qui ce dit toute la vie«, írja.⁵⁸⁾ Nyilván gyöngédebb szálak fűzik Amadét a »plus fidelle soeur«-höz. A mindig panaszkodó, siránkozó költő kezd újból elemében lenni. Mégis, a rossz franciasággal »pedő kis Teréz inkább csak futó ismeretség volt. Talán csak a neve lobbantotta kissé lánggra — ő is »mon cher Amadey«-nek írja Amadét. Költőnkben akkor ébredhet az olasz rokonság — talán római eredet — gondolata, amelyre két évtizeddel utóbb is visszatér és az Amadeyek címerét keresteti. A kis ismeretség mögött ott kísért a józan házasság gondolata; de egyik sem zavar egy másik, mélyebb érzést, egy, a visszavonulás, innsbrucki hónapok megszakította szerelmet. Az új hadihelyzet az eddiginél is közelebb hozta egy előbbi kedveséhez.

Mikor a huszárok San Michaelenél, közvetlenül Verona mellett, újabb győzelmet aratnak, megint női írásból értesül róla Amade: »Gratoliere dass sich ihre Hussaren so wohl gehalten zu S. Michel, diese kommen in einer stund zurück, nachdem sie die französische Pöbel zugerichtet. Sie werden es aber besser wissen können, wan ihre leyt werden angelangt seyn. Indessen glaube dass bey ihnen mit dieser zeitung die erste seye.«⁵⁹⁾

Aki e sorokat írta, Gazola grófné, a költőnek (akit mindkét házasságához anyagi érdekek vezettek) — a késő ősznek egy kis, név szerint ismeretlen, győri verőfényén kívül — egyetlen komolyabb szerelme, amelyről tudunk. Nem gátolja abban — bár az asszony sírig tartó szerelemről beszél — hogy közben házasodásról ne szőjjön terveket, dehát erre a jelen nyomorúsága és a jobb jövő útjának egyengetése készíti, ez a józan értelem kívánsága. Érzelmői a grófnéhoz kötik, aki szép asszony lehetett, levelei szerint mély érzésű és szellemes nő volt. Sokan csapkodták körülötte a legyet. Browne gróf és Hildburgshausen herceg egyformán szerelmesek voltak bele és jártak utána: egyelőre nem is sejtették, hogy Mária grófné már régóta, még Königseck és Zungenberg idejében, Amade Lászlóé volt és most is csak őt szereti. A lobbanékony, daliás huszárkapitány nyilván legjobban ki is tűnt tisztársai közül műveltségével, csiszoltságával. Egyetemet végzett és a pozsonyi udvari életben tanult udvarolni. Kitűnő társalgó volt, jóhumorú ember, szépen tudott beszélni, érzelmes volt, ha kellett, de pompásan táncolt, nótázott és nagyszerűen hegedült is. Az asszony pedig jódarabig ügyesen titkolta mások előtt érzelmeit, áltatta a herceget és Brownét, mert azok széptevéseit mindig Amade javára tudta fordítani. Rossz hitves, de hűségese szerető volt.

⁵⁸⁾ Kiadatlan levél, Roveredo, 1735. október 5. MLtár 1900/3.

⁵⁹⁾ U. o., hely és kelet nélkül. (1735. október 16.)

Mikor találkoztak először? A valószínű időpontot meg tudjuk állapítani. Gazola grófnénak a Vértesy kiadta egyik levele október 18-án kelt. Ez és a következő levél, november 6.-áról, még magázza Amadét, de már eléggé meghitt hangon szól.⁶⁰⁾ Az elsőben, amellyel egész dohánykészletét is elküldi imádott gavallérjának, még arról tréfálkozik, hogy a világi hiúságokat kénytelen megvetni és egy kapucinus apácához hasonlóan kell viselkednie. A másodikban is még meg nem hallgatott szerelméről (»meine so eifrige, noch nicht erhörte liebe«) van szó s arról panaszkodik, hogy két levélre hűvös választ (»so khaltsinige antworten«) kapott. Egy februári levele szerint mindez megváltozott. Tegezi és anyagi, legkedvesebb Amadéjának nevezi költőnkét.⁶¹⁾ A levélnek külön érdekessége, hogy utóiratában egy szonett megküldését köszöni meg kedvesének.⁶²⁾ Idejegyzek egy nagyon dallamos olasz szonettfélet, amelyet Amade kiadatlan versei között, Üchtritz-Amade grófék böösi, családi levéltárában találtam; lehet, hogy az elküldöttnek mása — Amade olvasta valahol és leírta, talán a grófné küldte több neki:

Son Regina e sono amante
e l' Impero io sola voglio
del mio soglio e del mio Cor.

Son Regina e sono amante
e sol cedo a quel Regnante
che mi avvinge in sue catene
che mi tien fra ceppi ancor.

Torna audace al tuo Regnante
e a quel Barbaro dirai
che l' odiai che l' odio ancor.

Fu dolor perdere un Regno
e rossor le mie catene
ma ristoro alle mie pene
porge al fin diletto Amor.

Mindhárom levélnek kelte bizonytalan ugyan, mert évszám egyikén sincs. De maradt ránk Gazola grófnénak egy levele, amelynek dátuma már pontosan megállapítható s az előbbieket sorrendjét is valószínűvé teszi. Március 15-én írja⁶³⁾ Amadénak — már 18 napja nem kapott tőle levelet — hogy Königseck Mantovába érkezett. Esdve könyörög, hogy kérjen tőle szabadságot s jöjjön el látogatába Veronába, bár tudja — érdekes és Amadéra is, a barokk világ fölfogására is jellemző kis megjegyzés — hogy jelenlétét csak rövid ideig élvezhetné, mert (nyilván a nagyhét közeledvén) ezt továbbra a költő vallásossága tiltja.⁶⁴⁾ Mindehhez tudunk

⁶⁰⁾ Mindkettőt l. IK. 1902. 365 – 367. l.

⁶¹⁾ Gazola grófné levele Amadéhoz, Verona, febr. 18. Szétv. ir. 1899/35.

⁶²⁾ „Ich erstatte schuldigen Dank vor das überschickte Soneto, das ist mir wohl von Herzen lieb.“ Itt jegyzem meg, hogy a grófné már 1735. október 16-án (id. levelével) olasz könyveket küld neki: „Weillen vergessen durch den bauern die 2 welschen büchen zu überschicken, übersände solche durch herrn Obristen seinen bedienten.“

⁶³⁾ Verona, den 15. Marzo Kiadatlan levél. Szétv. ir. 1899/35.

⁶⁴⁾ „Der Königsegg ist schon zu Mantoua angekommen, bitte und beschwöhre dich also mein liebste seehle sozilitiere so vill als möglich umb die beurlaubung hieher zu kommen. — — — Ich weis zwahr wohl, dass lange zeit

kell, hogy Königseck 1734 karácsonya felé Bécsbe ment és valóban 1735. március 14-én érkezett vissza a sereghez.⁶⁵⁾ Útja bizonyára Veronán át vitt, mert — ime — érkezéséről Gazola grófné pontosan volt értesülve.

Ha pedig 18 napja nem kapott levelet Amadétól, szerelmük már nem lehetett nagyon újkeletű: ujdonsült szerelmesek nem szoktak ennyi ideig hallgatni. Mindebből az következik, hogy — bizonyára Amade portyázásai közben — 1734 őszén ismerkedhettek meg; ismeretségük eleinte csak pajzán tréfálkozásokkal volt derűs és vidám — a grófné első levelében »Aus Hoffart mutvilliger Cavalier«-nak szólítja meg lovagját — karácsonyra azonban meghitt, benső szerelemmé mélyült. Ehhez nem kevésbé járulhatott az is, hogy Gazola grófnak is volt egy kedvese s erről a grófnő is tudott.

A kért szabadságot Amade, ha nem mindjárt is, úgy látszik, husvét után megkapta. A grófné boldogan írja: »Wie mir die hoffnung bleibet dich mein einzige vergnigung noch einmahl zu sehen, undt zwar bald: grosse freyde, derer keine zu vergleichen ist...«⁶⁶⁾ Férje ugyan régebbi találkozásukon is észrevette, hogy az asszony Amade jelenlétében is s azóta is gyakran sírt. Mégis, a grófné azt írja: »Versichere dich mein Khint, dass er gewiss nicht eifersüchtig vndt dir die freyheit bleibet zu kommen...« Vajjon tudták-e a szerelmesek, hogy hamarosan elszakadnak, Amade Tirolba kerül, s hosszú hónapokig egymás hírét sem hallják?

Mikor Innsbruckból észre visszatérnek s a Garda-tó partjain táboroznak, a szerelmes grófné merész elhatározással maga keresi föl régi kedvesét. Szomorú elhelyezésben,⁶⁷⁾ de vidám társaságban találja.

A podestariai főhadiszálláson az egész ezredtörzs körülrajongja a szép asszonyt. Gr. Browne tábornok, úgy látszik, meg is látogatja őt családi körében, ebédet ad Gazoláék tiszteletére, s ha az asszony, aki persze Browne szerelmét hamar észreveszi, elkerüli őt, a férjével próbálja magát vacsorára meghívatni. Csakhamar a divizionárius, Hildburgshausen herceg is a grófné imádói közé tartozik — »ich winsche dass er seine einmahlige lib vergesse, damit keine Brouvnische eifersucht entstehe«⁶⁸⁾ — még az öreg Schulenburg is rajong érte és Schaffgötsch gróf alezredes megneheztel, mert nem elég szíves vele.⁶⁹⁾ A grófné pedig általában mindenki-

mir nicht vergönet wirt seyn, die siesse gegenwarth meines so lieben Baron Amade zu geniessen, weyllen dessen scharffe religion ds verbieth.“ U. ott.

⁶⁵⁾ Ámon von Treuenfest, id. m. 22. l.

⁶⁶⁾ Gazola grófné kiadatlan levele (töredék) kelet nélkül. Kb. 1735. június 20. Szétv. ir. 1900/3.

⁶⁷⁾ Mikor utóbb Amade Romagnába kerül, azt írja a grófné: „O wie wirt mir zu muth seyn, die situazion zu sehen, woh mit meinem adorablen Amade vill vergnigte minuten pasiert, welches haus vor mich vor khurzer zeit ein lrdisches paradis, morgen aber *abscheilicher als die spelunen von Podestaria* wirt sein.“ — Kiadatlan levele kelet nélkül, kb. 1735. szept. Szétv. ir. 1900/3.

⁶⁸⁾ Kiadatlan levél (szakadt), é. n. Szétv. ir. 1900/3.

⁶⁹⁾ „Der Graff Schaffgötsch wahr zu Verona, mit mir aber gantz frembt.“ Kiadatlan levél 1735. késő őszéről. Szétv. ir. 1900/3.

vel kedves, de változatlanul hű Amadéjához, akit most is rajongóan szeret. Mikor Amade Roveredóba kerül — ugyanakkor, midőn Amadey Teréz, az érdekes nevű új ismerős köti le pillanatnyilag — szinte naponta leveleznek. Néha lovagláskor találkoznak, néha vacsorán vagy társaságban. A legnagyobb azonban a grófné boldogsága, mikor Browne-nál diplomatikusan eléri, hogy Amade Lászlót hozzájuk szállásolja el. S ez a boldogság egyideig zavartalan is. Browne és Hildburgshausen egyelőre nem igen sejtenek semmit; egy kis féltékenység, valami kis gyanú csak a legilletékesebb emberben, a férjben támad.

Gazola grófnak már régóta föltűnt, hogy felesége a kelleténél is többet levelezik Amadeval (a grófné ezután már csak titokban, többnyire éjjel írogat neki) és senkivel sem olyan kedves, mint a köcsagtollas kapitánnyal (»auch niehmannt solche finessen erzeugte«). Van is oka bőven — de joga nincs a féltékenységre: a grófné — mint említettük — jól tudja, hogy férje megcsalja egy társaságukba tartozó, de »34 garast érő dámával«. ⁷⁰⁾ Tudja, hogy ha elutazik, férje sohasem jön haza éjjél előtt; sőt már korán reggel elmegy hazulról és ebédjét is, vacsoráját is kedveséhez viteti. Ha pedig felesége meghívja barátait vacsorára, kiköti, hogy az ő hölgye is a meghívottak közt legyen. ⁷¹⁾ Férjnek és feleségnek kölcsönösen nincs mit egymás szemére hányniuk. Gazoláné pedig okos asszony s lépen ismert gyengéjével játssza ki férjét: szabadjára engedi kedvesével s ha így nem altatja is el annak féltékenységét, de elhallgattatja. Szelíd iróniával írja Amadénak, hogy férje viselkedése sokkal túrhetőbb, »weillen sein Adorierte ihme völig überlassen wurde.«

A grófné szenvedélyes szerelme most, hogy Amadét hozzá be is szállásolták, nem maradhatott sokáig titok a többi tiszt előtt. Browne szeme hamar keresztül látott a dolgokon. Egy sétalovaglás alkalmából Gazoláné fölтанúja volt, mikor a tábornok Schulenburgnak ezt a megjegyzést tette: »Sehen sie, der mit dem weissen buschen ist Unser beyden rouine, von diesem hat die gräffin den Khopff, die seele vndt das herz ocopiert.« Magának a grófnénak meg is mondja Browne, »dass ich ihm so lang gefopft vndt bey dem Naasen herumb gezogen, bis er ihnen ein Comando geben vndt sogar in mein haus geschickt.« ⁷²⁾ Már alig tudja Amade érdekében Browne előtt valószínűvé tenni, hogy nincs közöttük más, mint rokonszenv.

Már későn, már hiába. Talán nem a féltékeny, kijátszott, fiatal tábornok bosszúja volt, hanem inkább a hadi helyzet követelte, hogy Amadét hamarosan elvezényeljük délre, megint Mantova vonalába, de a keleti partok felé. A grófné férje előtt emlegeti el egy Virginia nevű barátnéjának, hogy Amadét elhelyezték (»hoffe, er wirt sich entlich die eufersüchtigen gedanken aus dem Khopff

⁷⁰⁾ Kiadatlan levél kelet nélkül. Szétv. ir. 1900/3.

⁷¹⁾ „Ich habe meinen herrn gefragt, ob er zufrieden dessen, sagte von ja mit condizion dass auch seine Madame eingeladen werde.“ U. ott.

⁷²⁾ Kiadatlan levele, kelet nélkül. U. ott.

schlagen«)⁷³⁾ és keservesen búcsúzik barátjától. Már hol Montagnánába kell címezni leveleit, hol Legnagot és Roverchiarctot emlégeti Amade tartózkodása helyéül s vagy maga akarja meglátogatni (so es möglich wirt sein werde gevis kommen vmb dich zu sehen), vagy hívja, hogy jöjjön föl, mielőbb Veronába.⁷⁴⁾ A távolság még fokozza szerelmét. Talán, mert a tartózkodóbb Amadében nem olyan mély az érzés, — meginutatta Roveredoban, s rövid idő múlva megmutatja majd Bolognában ismét — Gazola grófnénál annál magasabbra gyúl a láng. A tisztelettudó, udvarias, gyöngéd, igazi gáláns lovag képe hevíti, aki műveltebb és tapintatosabb, mint a többi, hasztalanul ostromló gavallér. »Wie ich ihnen mein engel vor allen anderen Estimiere! — írja neki — eben weillen sie vor mich so vill respect zeigen, wie auch so eine modeste manier haben...« Égő szerelmével tele vannak levelei. Hadd idézzem egyikből e pár sort:

O, wie . . . , glickselig (*bin ich*) zu bezeigen, wie srecklich getreij vndt aufrichtig ich meinen Amade liebe. Continuïre dan auch mein andre seele, in deinen Verschbrächen. Von deiner Bestendigkeit dependieret mein Vergnügen, noch volkhomner aber von deiner presence, veillen ich einmahl noch mit ruh geniessen will, oder nicht leben. Seye auch darauff bedacht mein freyd so du mich liebest, indessen werde mit meinen gedanken sein, woh mein herz sich befindet, bey dir dan mein Amade werde mich mit meiner einbildung unablässlich aufhalten, dir million mahl mit denen gedanken sagen das du bist mein einzige vergnügung, von dem al mein contentmen dependiert, den ich unglaublich mehr liebe als mich selbst, vndt vor dem frey mein leben wohlte aufopfern zu bezeigen das unter allen Verliebten zumb hefftigsten liebe meines Unvergleichlichen Amade deine treyeste G.⁷⁵⁾

Az ilyen forró részletek nem ritkák a reánk maradt tizenöt levélben. A távolság csak fokozza a grófné szerelmét s a távolság egyre nagyobb lesz. Novemberben Amade már Bologna kapuját őrzi 150 huszárával (ezért egész Bologna, Romagna s a pápa is haragszik rá.⁷⁶⁾ Hosszas csatározások után ugyanis III. Károly és XV. Lajos fegyverszünetet, előzetes békiét kötöttek és az ellenségeskedéseket azonnal beszüntették. Ez első szerződés pontjaiban azonban a spanyolokat csodálatosképpen elfelejtették külön megemlíteni s így, mikor a császári előhadak a Pónál megjelentek, ezek Bolognába vonultak vissza.⁷⁷⁾ November 27-én jelent meg itt Amade. A következő napon a spanyolok a toscanai tartományba menekülnek tovább és Luchesi gr. alezredes üldözi őket. Az élen Amade — vagy 12 mérföldre Pianoroba jut és miután kikémleltette, nincsenek-e

⁷³⁾ Kiadatlan levelei, kelet nélkül. U. ott.

⁷⁴⁾ U. ott.

⁷⁶⁾ Kiadatlan levele, kelet nélkül (1735 őszén). Szétv. ir. 1900/3.

⁷⁶⁾ L. ezt és az Amadeval ezután történeteket IK. 1902. 358—361. l.

⁷⁷⁾ Amon v. Treuenfest, id. m. 27. l.

ott mikoletták, a falut megszállja. Huszársjai féktelenül zsákmányolnak, még a templomba menekült népre is rátörnek — mert azt hallották, hogy ott kenyér van a parasztoknál — vigan fosztogatnak, míg nem Amade minderről tudomást szerez. Dühbe gurulva utánuki nyargal, a jogtalanul harácsoló fosztogatókat üti-veri, ahol éri, még közéjük is lö és így teremt nagynehezen rendet. — Ekkor jelentkezik a póstamesterné, hogy a katonák sok arany-ezüst pénzét elrabolták. Amade minden huszársját megmotoztatja, de semmit sem talál. Idegen tisztet is hív a motozáshoz, végül is az asszony által gyanúsnak kijelölt négy huszársját tömlőre veti.

A póstamesterné nem elégedett meg ennyivel, neki természetesen a pénze kellett, Rómába ment a pápához panaszra.

Ezalatt 30-án a spanyolokkal is megkötötték a békét.⁷⁸⁾ Mielőtt Lucchesi erről értesült, még egyszer utánuk lendült huszársjaival és a Romagna felé vezető útig üldözte, kivált a mikolettákat. A huszárokat utóbb — hogy miért, azt nem tudtam megállapítani — a keleti partokra rendelték és december végén Amade, az ezreddel együtt, Cesenában, »az Adriaticum Tenger Partján« van. »Már az Tengereket is — írja apjának⁷⁹⁾ — meg akarjuk halladny; én ugyan meg írtam mind Comendirozó Generálisomnak, mind több Patronussaimnak, én (esküszöm az Egekre!) tovább nem megyek, lássák! ha illy előmenendő Iffiúsághomat ad perditionem deducállják!« Voltaképpen azonban igen jól érzi magát. Az újság ingere hat. Kijárnak Bornemiszával és Barkóczy gróffal Cesenaticoba, a tengerhez, hajóra szállnak s vagy tiz olasz mérföldet is el »hajószkálnak«, a sok osztrigán (»kit némellyek azt gondolták, horgon fogják«) s az ezerféle tengeri halon majd a gyomrukat rontják, mert »az Tenger partján nem kiss gustussal jól vendégeskettünk is.«⁸⁰⁾

Még ilyen gondtalanul telt idejük, azalatt Amadera nagy veszedelem várt. A pianoroi póstamesterné panasza eljutott a pápához s a pápa a parancsnokló tábornokhoz fordult orvoslásért. — Khevenhüller gróf nem sokat teketóriázott, hanem elrendelte, hogy a kapitányt verjék vasra és tegyék »a profushoz«. A vidám lakomák után ilyképpen Amadera — bár ártatlanságáról tisztársai is meg voltak győződve — váratlanul szomorú fordulat következett. Katonái, akik igen szerették és tudták, hogy értük szenved,⁸¹⁾ elégedetlenkedni kezdtek. A tisztikar is a kartársi érzéshez méltón viselkedett: nevükben két tiszt a tábornoknál kihallgatásra jelentkezett és költönni szabadlábba helyezését kérte. Hiába. Khevenhüllernek kötve volt a keze s annál inkább, mert a pénzét sirató asszony elkeseredésében már azt a gyanúját is kifejezte, hogy az aranyakat a tisztikar és a legénység egymás közt szétosztották. Bizonyos, hogy ilyen piszkos, s csak a kétségbeesés szülte vád magyar tisztikart még nem ért.

⁷⁸⁾ U. ott.

⁷⁹⁾ Kiadatlan levele atyjához, Cesena, 1735. december 19. Szévtv. ir. 1900/3.

⁸⁰⁾ U. ott.

⁸¹⁾ IK. 1902. 360. l.

Ezalatt persze Amade László is fűhöz-fához fordult segítségért. Levelekkel ostromolja tábornokait, atyját is sürgeti, járjon közben felsőbb helyeken, hogy fogságának s ártatlan szenvedésének véget vessenek, és megkéri rá — akihez a legtöbb remény fűzte — Gazola grófnét is.

A grófné hű maradt szerelméhez, még mindig imádta Amadét, bár szerelmesének hűségéről nem volt mindig meggyőződve. Már barátságuk kezdetén is azzal hívja meg, hogy hagyja kissé el a finnyás kisasszonyokat (die cimperischen Freyllen),⁸²⁾ most pedig valami bolognai szépasszonyról is eljutott a mindig, mindenről jól értesült grófnéhoz a fáma.⁸³⁾ Ez is seb neki, de még jobban szenved azért, mert Amade diszkréciójában csalódott.⁸⁴⁾ Mégis, fáj neki kedvese sorsa. Különösen, mert az ingerült Amade már benne látja a baj okát, nyilván Browne grófra gondol. Kedvese azonban, bár maga is bűnösnek tartja, még a gyanúsítás után is pártjára áll és lelkiének elég volna, ha gavalléros viszonzásul ki tudná tömlőcéből szabadítani. Semmit sem mulaszt el érdekében. Am a herceg nincs Olaszországban, Browne grófot nem találja meg a főhadiszálláson, Castellinek pedig, akivel beszélt, nincsen elegendő jogköre az intézkedésre. Minden hasztalan. S ezek a körülmények az új szerelmei közben úgyis elidegenedett Amadét még jobban elfordítják kedvesétől. Ekkor történik, hogy egy váratlan mozzanat kideríti ártatlanságát és visszaadja szabadságát. A vizsgálat ugyanis természetesen tovább folyik és a pápa közbelépése óta egyre nagyobb erellyel. Az asszony által gyanúsított négy katona egyikét — »noha illegaliter« — hóhérral akarják megkínóztatni és így valóniásra bírni; erre ez tortura nélkül is megvallja, hogy a pénzt csakugyan ő vitte el és egyik kapitány lovásza rejtetti. A pénz megkerült és Amade fogsága véget ért. De »innocentia triumphat! én sem nyugszom — írja apjának⁸⁵⁾ — még Commendáns uramat prófushoz nem tetetem; ha én szenvedtem ártatlanul; szenvedgyen más is cum culpa«. — Még most is Browne tábornokot sejtette a történetek hátterében.

Szenvedéseiert persze nem kapott elégtételt. Sorsa tovább vetette, ezúttal S. Nicoloba kerül, Mantova közelébe. A szegény, szerelmes grófné még mindig lángol érte. Oly nagy a szerelme, írja neki,⁸⁶⁾ hogy képtelen másra csak gondolni is. Gyors egymásutánban öt-hat levele van a mantovai póstán (Amade ezekből csak kettőt kapott meg), hívja, sürgeti, hogy kérjen szabadságot és látogassa meg. Amade is felel neki. Válaszképpen szemrehányásokkal

⁸²⁾ Casal. (1734.) október 18. — IK. 1902. 365. l.

⁸³⁾ „So lang du aber in Bologna warst, wahr keine bost vor mich. Die ocopationes waren gross. Apropo ich muss ietzt auch schwarz an kleidern gehen wegen meiner schwägerin. War also in etwas der schönen Bologneserin gleich seyen. Aber nimant wirt mir in meiner liebe gleichen können.“ — Kiadatlan levele Amadéhoz, 1735 végéről, vagy 1736 elejéről. Szét. ir. 1900/3.

⁸⁴⁾ „Vnagesehen aller ihrer Vntrey vndt geringen verschwiegenheit, danach in der seellen schmerzlichst emfinde . . . “ Ü. n.

⁸⁵⁾ Levele atyjának, Forli, 1736. (január eleje.) IK. 1902. 362. l.

⁸⁶⁾ Kiadatlan levele, Verona (1736.) január 31. Szétv. ir. 1900/3.

illeti⁸⁷⁾ s ez már, úgy látszik, a szakítás előhangja. A katonai pályában csalódott, pedig ettől várta sorsa jobbulását, zaklatott élete elrendeződését. Nyomorúság, szegénység, sok szenvedés volt a sorsa. Elölépítésre, bár még mindig sürgeti, nem sok a kilátása. Minduntalan hazavágyik. Szabadságot szeretne kapni, miként a grófné is óhajtja; de nem azért, hogy kedvesét meglátogassa, hanem, hogy a boldogulás régen kiszemelt másik útját megpróbálhassa — meg-házasodhassék.

Kedvesét aligha is látta többé. Leveleit (legalább egy részüket) megőrizte s van közöttük egy utolsó, annak nézem. »Hochgeehrtester Herr Baron«-nak szólítja meg benne azt, aki nemrégiben még édes anygala, egyetlen boldogsága, örök szerelme volt. S a befejező sorai elmondják, »dass in mir die stroh wörter nicht vill impression machen, aber vill mehr die arth vndt manier, mit welcher sie mich vor ein Jahr tractiert haben, welche gemacht, das mich noch aufrichtig bekene meines hochgeehrten Herrn Baron getreyeste G.« Az üres (s már érezte, hogy üres) szalmacséplés, a szavak, a »stylus« nem kellettek neki, hanem a régi gyöngedség és figyelem. A nagyobb csalódást, a mélyebb lelki álményt ő szenvedte át: az ő szerelme volt a bűnösebb, de az odaadóbb, az igazibb. Amadénál már elmúlt minden, az érzelem már csak föllengős, üres szavakká párázott. Benne is megmutatkozott a barokk ember típusa. Vallásos lelke mélyén bár szigorú formákhoz ragaszkodva (mint ahogyan a grófné imént idézett célzása a nagy-hétre mutatja), meggyőződéssel hitt az örökkévalóságban. De szívesen ragadta meg az örökkévalóságnak egy pillanatát, ha az gyönyörűséget szerzett neki. Ilyen egy pillanat volt életében Gázola grófné szerelme — s a pillanat tovaszállt.

Két esztendei katonáskodás után végre csakugyan szabadságot kapott és hazamehetett. Mikor, honnan ment el, nem tudjuk. Annyi bizonyos, hogy május 28-án már otthon kér levélben 15 forintot kölcsön szomszédjától, Bobok Mihálytól és »kapitány parolájára« fogadjá, hogy az úrnapi győri vásár után visszafizeti.⁸⁸⁾ Már otthon van és — megint a régi.

Olaszországba többé nem tért vissza. Rövidesen megtörtént, amire vágyódott. Megtalálta a gazdag leányt, akit feleségül vehetett. Wetzl Mária Paulina, egy olnműzsi törvényszéki bíró árvája, 1736. július 30-án kötött házassági szerződésük szerint 8000 forint móríngot, de utóbb együttesen mintegy 30.000 forintot hozott magával. Másnap megvolt Brünmben az esküvőjük is. Hogyan jutott Amade családhoz, melynek másik leányát egy Nyáry gróf vette el, arról nincs adatunk. Egyetlen kis nyomom van arról, hogy a Wetzl-családnak *pozsonyi* kapcsolatai is voltak,⁸⁹⁾ nyilván in-

⁸⁷⁾ „Es ist mir auch vill gelegen zu wissen, was für umbstende jene sein, von welchen sie so warhafft informiert wurden, ich impegnier sie mir es zu schreiben oder zu sagen.“ Kiadatlan levele, Verona (1736.) február 8. Szétv. ir. 1900/3.

⁸⁸⁾ Kiadatlan levele, u. ott.

⁸⁹⁾ Rosina Wetzl 1622. június 20-án Pozsonyban pénzt ad kölcsön Hanns Vischernek. Böösi családi lt.

nen indultak a szálak. Az esküvő megvolt s csak Amade Antalnak voltak kétségei, hogy a kapott pénz s a Lászlónak adta mórining elég lesz-e az anyagi ügyek rendezésére. Már kevés nappal utóbb, augusztus 3-án megírja neki aggodalmait és tanácsokkal látja el. Vele nem lakhatnak. De Marcaltót és a malomsoki birtokrészt tisztázhatják, s ott élélhetnek. »Egyedül azt tarthatnám boldogsággodnak — írja neki igen bölcsen⁹⁰⁾ — ha megemberlienéd magadat, szűkön költenél és... hasznos tisztekre mehetnél; úgy várhatnád Isten áldását is. Én ugyan kívánom tiszta szívemből: éljetek és gyarapodjatok, az Istennek szolgáljatok és dolgaitokban elő mehessetek.« Nagyon kedves, amit a berendezkedésről is ír: »A házasság ugyan megvan, de amaz éneknek continentiáját ha considerárod:

Mint az úton járó,
Ki két utra talál . . .

bizony sok híjával és minden híjával vagy még. Kanálka, böcsöcske, fazecska, borocska etc...«

Lassankint került minden.

Felesége persze tudni sem akart katonáskodásról és Olaszországról. Amade hamarosan engedélyt kér rá, hogy századát eladhassa utódának. Azt szeretné, hogy az 200 arannyal váltsa meg helyét. Kérését nem teljesítették. Közben szabadságának négy, majd újabb hathónapos meghosszabbításáért folyamodik.⁹¹⁾ Atyja halála⁹²⁾ végképpen birtokaihoz, örökségéhez köti s újabb szabadsága leteltével sem tért vissza ezredéhez, mire a haditanács októberben megfosztja századától.⁹³⁾ Amadéból dumántúli, jómódú gazda lett, akire egyelőre nyugalmas évek következtek.

⁹⁰⁾ Illésy János id. közleménye. IK. 1898. 352. l.

⁹¹⁾ HKR. 1737. Prot. Exp. Fol. 1560. és 2294.

⁹²⁾ Amade Antal Győrött halt meg 1737. április 8-án.

⁹³⁾ HKR. 1737. Prot. Reg. Fol. 974.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

1973 DEC 13

